

## Hva vil vi ha?

# Vi må snakke om prisen på mat

Mange bønder har fulgt oppfordringa og satsa på videreføring av sine råvarer. Veldig mange med stor suksess. Norsk ost er som kjent blant verdens beste. Det har vært satsing gjennom mange år der bønder har bygd stein på stein og fått fram det beste av det beste. Nå rammes mange som satsa, av koronakrisa. Plutselig blei markedet borte. Men landbruket er ikke aleine. Omlag 400 000 er permitterte totalt som følge av korona. Derfor har regjeringa gitt sine krisepakker. Milliarder er bevilga til diverse krisepakker. Men lite kom til de som sikrer maten. Mens milliardlån med statsgaranti er gitt flyselskap og skatteutsettelse er innvilga oljenæringa, så sliter matprodusenter over hele landet, uten at regjeringa stiller opp.

Mye tyder på at oljenæringa og flybransjen, som begge er av de verste for klimautviklinga, sikres av staten. Mens næringa som sikrer maten vi levet av kniper det med. Bønder som har satsa som dr er oppfordra til – foredle egne ressurser, sliter.

Det er fristene å si som Ole Paus i si vise «Ikke gjør som mora di sier»: «Men mat ska`rem ha»

## Leonid Rødsten

### Bonde og Småbruker

Skagaveien 69  
8820 Dønna

### Redaktør

Leonid Rødsten  
leonid@smabrukarlaget.no  
Tlf 48253700

### Abonnement/adresseendring:

medlem@smabrukarlaget.no  
Telefon: 22 00 59 10  
Abonnement: 300,- pr. år

### Norsk Bonde- og Småbrukarlag (NBS)

Akersgata 41, 0158 Oslo  
Tlf 22 00 59 10  
www.smabrukarlaget.no  
post@smabrukarlaget.no

### Grafisk produksjon

Bonde og Småbruker

### Annonser

HS Media, v/Mette Lindberg  
mette.lindberg@hsmedia.no  
Tlf: 62 94 10 31

### Trykk

Agderposten Trykk

Opplag 7 625 eks.  
(70 000 ved landsnummer  
to ganger per år)  
10 utgaver i året

Kravet om billigere mat ødelegger norsk jordbruk

Da koronakrisa slo oss og Norge stengte grensene, var det mange i jordbruket som ble nervøse.

Ikke fordi folk hamstra mat, og man var redde for

at Norge ikke var selvforsynte nok. Nei, fordi det var på tide å hyre inn sesongarbeidere. Og lønna som sesongarbeider i jordbruket er så dårlig at vi er avhengig av utenlandsk, underbetalt arbeidskraft.

Når norsk jordbruk skal hyre på hjelp i sesongen, er det i stor grad fra utlandet disse gardshjelperne kommer. Den allmenngjorte tariffavtalen (som gjelder for alle) for sesongarbeidere over 18 år, gir 123,15 kr i timen.

Fast ansatte, faglærte arbeidere over 18 år får 154,50 kr i timen. Ifølge ABC Nyheter vil folk som hadde mellom 400.000 og 600.000 i årslønn i det de mistet jobben på grunn av koronakrisa, få dagpenger fra 155 til 219 kroner timen. Det er dermed ikke vits for dem å se seg om etter en underbetalt jobb i jordbruket - de vil få mindre enn om de går hjemme.

Til sammenligning: når du jobber i matbutikk og har tariffavtale, er startlønna 159,53 kr i timen når du har bikkja 18 år. Konsernsjefen i Rema 1000, Ole Robert Reitan, hadde i 2018 en inntekt på 103 millioner kroner, ifølge DN. Regna om i timer gir det omtrent 52 820 kr i timen. Hvorfor inntekten til Reitan er interessant, skal vi komme tilbake til.

Flere krevde at minstelønna i jordbruket måtte bli høyere for at nordmenn skulle kunne ta på seg sesongarbeidet. Men hvordan skulle den lønna dekkes?

Skulle bøndene plutselig dekke et lønns-hopp?

### Norske

bønder tjener ikke særlig mye. Bønder har i dag i snitt 250 000 kr for et årsverk fra gårdsdriften, ifølge Svenn Arne Lie og Espen Løkeland-Stai i boka "Mellom bakkar og kjøttberg". Det er tilskuddene fra staten som utgjør mesteparten av denne inntekta. Bøndene har altså ikke så mye penger å rutte med, og å gi et lønns-hopp til sesongarbeiderne vil for mange bønder bety at de like

gjærne kan la være å gjøre den enorme jobben med å dyrke mat - marginene er i utgangspunktet små.

Vi trenger bedre lønnsomhet i næringa. Og det betyr blant annet litt høyere matpriser. Før du roper "En aleneførelser med dårlig lønn bruker allerede alt for stor andel av inntekta si på mat!" - jeg er enig. Vi kan ikke bare øke matprisene

i Norge og la alt annet være likt. Men vi bruker bare 11,1 prosent av inntekta vår på mat. I 1980 brukte vi 20 prosent. I de førti årene som har gått siden da, står bøndene igjen med mindre per enhet solgt produkt, og vi bruker mindre av lønna på mat og desto mer på utenlandsreiser og overnattings- og serveringstjenester.

There is no such thing as a free lunch, som dem sier, og for oss i Norge kommer den billigere maten med bivirkning

ger som dårligere sjølforsyning, større bruk av utenlandske kraftfôrressurser og ei jordbruksnæring i dyp økonomisk krise, med enorm gjeld og avhengighet av statlige tilskudd.

Det er mulig å tenke seg et samfunn der vi bruker mindre penger på galopperende boligpriser, og mer på mat. Eller skatter de rike mer og de fattige mindre, og bruker litt mer penger på mat alle sammen. Løkeland-Stai og Lie viser i sin bok et eksempel der vi bruker 11,7 prosent av inntekten vår på mat. Det betyr i snitt 3000 kr mer per husstand i året. For noen er 3000 kr alt for mye penger. De må kompenseres. Men veldig mange hadde hatt godt av å betale litt mer for maten sin (vi kaster for eksempel i snitt spiselig mat for 6000 kr per husstand i året). For bøndene har den lille økninga på 0,6 prosent alt å si. Da ville gjennomsnittlig arbeidsinntekt i jordbruket blitt 400 000 kr.

Og Reitan, med den feite inntekta? Den tjener han på å selge mat. Det er helt absurd at eierne av matvarebutikkene skal stå igjen med enorme inntekter, mens bøndene får mer og mer gjeld. Det er helt tydelig at det er flere ting det må gjøres noe med, og makt-konsentrasjonen i dagligvarebransjen er en av de tingene.

Vi kan ikke ha et jordbruk som har så dårlig økonomi at det baserer seg på underbetalt sesongarbeidere og underbetalt bønder. Da ender vi til slutt opp med å produsere kjøtt og melk i store sentraliserte fjøs, der importert soya kjøres inn i den ene enden og møkka ut i den andre. Da mister vi biologisk mangfold og matvaresikkerhet. Det er bare flaks at pandemien denne gangen ikke kom samtidig som en tørkesommer, en dyresykdom eller en stans i produksjon av soya i Brasil. Vi må forberede oss før neste gang, og en del av den forberedelsen er å gjøre jordbruket mindre avhengig av soya og tilskudd, og mer avhengig av gras og matvarepris.

Flere krevde at minstelønna i jordbruket måtte bli høyere for at nordmenn skulle kunne ta på seg sesongarbeidet. Men hvordan skulle den lønna dekkes? Skulle bøndene plutselig dekke et lønns-hopp?

## Til kamp for beiteressursene

### REPLIKK

#### UTTALELSE VEDTATT PÅ FYLKESLEDERMØTE I NBS

Beitenæringa er ei næring hvor det arbeides langsiktig, og det er stort behov for forutsigbarhet. Økt bruk av beiteressursene er et viktig grep i gjennomføringen av det grønne skiftet. Miljømyndighetene har derimot paradoksal nok et ensidig fokus på økt leveareal for freda rovviltarter.

NIBIO har beregna at ca 55% av Fastlands-Norges areal nå er disponert som prioritert leveområde for freda rovvilt. I strid med Stortingets vedtatte areal- og virkemiddelbruk endrer miljøforvaltninga spillereglene, nå sist når det gjelder bjørneforvaltninga i Trøndelag. Norge har ikke mål om nasjonal levedyktig

bjørnestamme. Alle leveområder fastsatt til bjørn i Norge er felles med våre naboland. Det er uråd å forstå at all forvaltning av bjørn, særlig i Trøndelag, har opphørt når det samtidig felles et stort antall bjørn like over grensa i Sverige.

Fylkeslederne i NBS kan ikke akseptere at til og med beitebrukere i beiteprioritert område med alle midler tvinges til å gi opp utmarka som beiteressurs!

Soneforvaltninga oppleves å være ensidig til fordel for rovviltet. Dette øker konfliktnivået. Derfor er det viktig å balansere virkemiddelbruken, også innafør rovviltprioriterte områder.

Effektive virkemidler må derfor tas i

bruk for gjennomføring av hvert av de enkelte punkt i Stortingets ulike rovviltforlik.

Den differensierte forvaltningen krever tilrettelegging av beitebruk for å støtte opp under helheten i det todelt målet i rovviltpolitikken.

Legitimiteten til rovviltforvaltningen og tilliten hos de som rammes er på et uforsvarlig lavt nivå. Rovviltforvaltningens manglende forståelse for den destruktive virkning rovviltangrep har for både psykiske helse hos beitebrukerne og for rekruttering må bekymre alle som er opptatt av økt utnytting av beiteressursene i utmarka!